

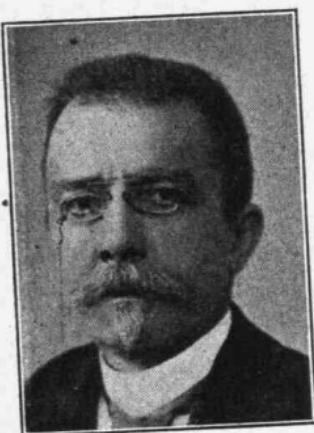
ΟΙ ΛΑΟΙ ΤΗΣ ΠΑΛΑΙΣΤΙΝΗΣ

ΚΑΤΑ ΤΟΥΣ ΧΡΟΝΟΥΣ ΤΟΥ ΙΗΣΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ

[Τὸ ὄνομα τοῦ κ. Σε. Ι. Βουτυρᾶ φέρεται ἀπὸ τεσσαρακονταετίας καὶ πλέον ἀνὰ τὸ πανελλήνιον. Δεινὸς καὶ πάλαι μαχος ἀγωνιστὴς τῶν ἐν τῇ Ἀνατολῇ ἐλληνικῶν συμφερόντων ὁ σοφὸς ἴδρυτὴς τοῦ «Νεολόγου», τοῦ σημειώσαντος νέαν περίοδον τοῦ ἐλληνικοῦ τύπου, ἐπραγματεύθη καὶ ἀνέλυσε μετὰ δυνάμεως καὶ ἐπιβολῆς πάντα τὰ συναφῆ ζητήματα. Τὰ ἄρθρα του περὶ τῶν ἐλληνικῶν δικαίων, τοῦ βουλγαρικοῦ ζητήματος, τοῦ ἐλληνοτουρκικοῦ πολέμου, κλπ. ἐδημοσιεύθησαν ἐν τῇ Κυανῇ Βίθλῳ τῆς Ἀγγλίας καὶ ύπὸ τῶν ἡμιεπισήμων φύλων Βιέννης καὶ Παρισίων. Εἰς αὐτὰ πρωτίστως ὀφείλεται ἡ λύσις τοῦ βουλγαρικοῦ ζητήματος διὰ τοῦ σχίσματος καὶ ἡ φιλελληνικωτέρα τροπὴ τῆς Ἀγγλικῆς καὶ Γαλλικῆς πολιτικῆς εἰς τὸ Βερολίνειον Συνέδριον. Εἰς τὸν Βουτυρᾶν είχεν ἀνατολῆς καὶ σύνταξις σπουδαίοτάτου ὑπουργόματος πρὸς τὸ Συνέδριον ὑπὸ τῶν Συλλόγων Κων] λεως. Αὐτὸς ἔξεπόνησε καὶ τὸ περίφημον ἐκεῖνο ὑπόμνημα τῶν Πατριαρχείων (1884) περὶ τοῦ ζητήματος τῶν ἐκκλησ. προνομίων, ἐν ᾧ πρωτηγωνίστησε διὰ σειρᾶς ἄρθρων ἀποτελούντων πολύτιμον ιστορικὸν καὶ πολιτικὸν μελέτην.

Τὸ ἔργον τοῦ Βουτυρᾶ διέκοψεν ὁ πόλεμος τοῦ 1897. Ἐκπατρισθεὶς καὶ συνεχίσας ἐπὶ τινὰ χρόνον ἐν Ἀθήναις τὸν «Νεογον», ἀπεχώρησε τοῦ δημοσιογραφικοῦ βίου. Ἔγραψε πλείστας φιλολογικὰς καὶ ιστορικὰς μελέτας, μετέφρασε δὲ εἰς ιάμβους ἐν ὥραις σχολῆς τὸν Τουρκοεμάδαν τοῦ Ούγγω, τὴν Φαΐδραν τοῦ Ραχίνα καὶ τὸν Σιδ τοῦ Κορνηλίου. Ἀνέλαβε δὲ καὶ ἡγαγεν εἰς πέρας τὸ ἐξ 9 ὁγκωδῶν τόμων Λεξικὸν Ιστοριας καὶ Γεωγραφίας.]

Π ΟΙΟΣ λαὸς ἢ μᾶλλον ποῖοι λαοὶ κατώκουν τὴν Παλαιστίνην κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ; «Οπως ἀπαντήσῃ τις εἰς τὴν ἐρώτησιν ταύτην δέον γὰρ ἀναδράμῃ μέχρι τῆς ἐποχῆς τῆς μετοικεσίας Βαθυλῶνος καὶ νὰ ἔξετάσῃ τὰς τότε γενο-

μένας μεταναστεύσεις τοῦ λαοῦ. Σύμπαν τὸ ἔθνος τῶν Ἐβραίων ἡ Ἰσραηλιτῶν εἶχεν ἀπαγθῆ εἰς αἰγυμαλωσίαν, κατὰ δὲ τὴν ὑπερορίαν ταύτην τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ ἡ Παλαιστίνη κατωκήθη ἀποκλειστικῶς σχεδὸν ὑπὸ Ἐθνικῶν. "Οσοι δὲ τῶν Ἰσραηλιτῶν ἐπανῆλθον βραδύτερον ἀνῆκον εἰς τὴν τάξιν τῶν ιερέων καὶ Λευΐτῶν καὶ εἰς τὰς φυλὰς Ἰουδαὶ καὶ Βενιαμίν. «Καὶ ἐνέστησαν, λέγει ὁ Ἔσδρας· ἄρχοντες τῶν πατριῶν Ἰουδαὶ καὶ Βενιαμίν καὶ οἱ ιερεῖς καὶ οἱ Λευΐται πάντων, ὃν ἐξήγειρεν ὁ Θεὸς τὸ πνεῦμα κύτων τοῦ οἰκοδομῆσαι τὸν οἶκον Κυρίου τὸν ἐν Ἰερουσαλήμ».

Οἱ ἐκ τῆς μετοικεσίας ἐπανελθόντες εὔρον ἐν Παλαιστίνῃ ὄλιγιστα λείψανα τῶν δέκα φυλῶν διαφυγόντα τὴν ἔξοριαν καὶ συνενωθέντες «ἔφαγον υἱοὶ Ἰσραὴλ τὸ πάσχα οἱ ἀπὸ τῆς ἀποικεσίας καὶ πᾶς ὁ χωριζόμενος τῆς ἀκαθαρσίας τῶν ἔθνων τῆς γῆς πρὸς αὐτοὺς (Ἔσδρας ۲', 21)». Αἱ δὲ δέκα φυλαὶ ἔμειναν, κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Ἰωσήπου, ἐν Βαθυλῶνι. Οἱ κάτοικοι ἀρα τῆς Παλαιστίνης ἦδη ἀπὸ τοῦ Ἔσδρα ἥσαν ἀπόγονοι τῶν δύο μόνον φυλῶν τοῦ Ἰουδαὶ καὶ τοῦ Βενιαμίν, διὸ καὶ ἐπεκράτησεν ως ἔθνικὸν αὐτῶν ὄνομα τὸ τῶν Ἰουδαίων ἀντὶ τοῦ γενικωτέρου τῶν Ἐβραίων ἡ τῶν Γιῶν Ἰσραὴλ, δι' οὐ πρότερον ἐγνωρίζοντο.

Αλλὰ καὶ οἱ ἐκ τῆς ἀποικεσίας Ἰουδαῖοι ἀνίσως εἰς τὴν Ἀγίαν Γῆν διενεμήθησαν· οἱ πλεῖστοι αὐτῶν ἐγκατέστησαν ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ καὶ ἴδιᾳ ἐν Ἰερουσαλήμ, ὅπου οἱ πατέρες αὐτῶν διεβίωσαν, ὅπου ὁ Ἔσδρας καὶ ὁ Νεευίας τὸ μέγα ἔργον τῆς ἔθνικῆς παλιγγενεσίας ἐπετέλεσαν, ὅπου τῶν Μακκαθαίων οἱ ἔθνικοὶ ἀγῶνες φειζόουσι ἀφῆκαν ἀναμνήσεις, ὅπου οἱ Γραμματεῖς καὶ Νομοδιδάσκαλοι τὰς σχολὰς αὐτῶν εἶχον, ὅπου, τέλος, ἤγειρετο ὁ μέγας τοῦ Σαββαθοῦ ναός, τὸ κέντρον τῆς θρησκευτικῆς δράσεως καὶ τὸ ἀκατάστρεπτον τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ παλλάδιον.

"Οσω δέ τις ἀπειμακρύνετο τῆς Ἰερουσαλήμ, τοσοῦτῳ καὶ μᾶλλον ἐπίμικτος ἀπέβαινεν ὁ πληθυσμός. Καὶ ἐν μὲν τῇ Ἰουδαίᾳ ἐπεκράτει ὁ πωσδήποτε ἡ Ἰουδαϊκὴ φυλή, ἀλλ' ἐν τῇ Γαλιλαίᾳ τοσοῦτοι εἶχον ἐγκατασταθῆ ἔθνικοί, ὥστε καὶ αὐτὸ τὸ ὄνομα Γαλιλαία (Γκελίλ Χαγκογίμ, κύκλος τῶν Ἐθνικῶν, Γαλιλαία τῶν Ἐθνῶν, ως λέγει τὸ Εὐαγγέλιον), ἐδόθη αὐτῇ διὰ τὸν λόγον τοῦτον. Τὸ ἀρχαῖον Ἐβραϊκὸν αἷμα δὲν διετηρήθη ἀγνὸν ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ, οἱ δὲ Γαλιλαῖοι οὐσιωδῶς καὶ καταπληκτικῶς τῶν Ἰουδαίων διέφερον ὅσον καὶ ἡ Γαλιλαία τῆς Ἰουδαίας. Καὶ ἡ μὲν πρώτη συνήνου ἐν ἑαυτῇ, κατὰ τὴν φωστίαν περιγραφὴν τοῦ Ἰωσήπου, τοῦ χλίματος τὸ εὐκραές, τὴν καλλονὴν τῆς φύσεως καὶ τὴν ἀνεξάντλητον γονιμότητα τῆς

γῆς. Ἐνταῦθα μὲν παχύχλοοι: ἡπλοῦντο λειμῶνες ὑπὸ παλαι-
φάτων κεκαλυμμένοι δένδρων, ἄλση φοινίκων, ἐλαῖαι καὶ συκαῖ
καὶ καρύαι, ἔκει δὲ ἀμπελόφυτοι γήλοφοι, ὃν τὰ κράσπεδα
ἔλουντο ὑπὸ τῆς Τίβεριάδος λίμνης, ητις ἦτο πάντοτε πλή-
στης ἀλιευτικῶν πλοιαρίων. Ἐν δὲ τῇ Ἰουδαίᾳ πανταχοῦ ὑψοῦντο
ὅρη ἀπότομα, ἄγρια, ἀκαλλιέργητα, τὸ ἔδαφος ἦν πετρώδες,
ξηρὰ ἡ γῆ, καὶ ἡ γενικὴ ἐντύπωσις, ἦν ἐνεποίει καὶ ἐμποιεῖ
ἕτεροι καὶ νῦν, ἦν ἡ τῆς ἑρημῶσεως καὶ τοῦ αὐχμοῦ.

Ομοίως δὲ ὁ μὲν τῆς Γαλιλαίας λαός, ἀπλοῦς καὶ ἀφελῆς,
εὐπρόσιτος ἦν εἰς πᾶσαν νέαν καὶ τολμηρὰν ἰδέαν, δὲ τῆς
Ἰουδαίας, προσκεκολλημένος εἰς τὰς παραδόσεις αὐτοῦ, οὐδὲν
ἄλλο πλὴν τοῦ γράμματος τοῦ νόμου ἐνόει νὰ γινώσκῃ, πᾶσα
δὲ καινοτομία προσέκρουε κατὰ τῆς ὑπερφιάλου αὐτοῦ ἀλαζο-
νείας· ἀμαθέστερος ὁ τῆς Γαλιλαίας ἀγρότης, πλείονα ἐπεδει-
κνυεν ἀνεξαρτησίαν ἰδεῶν, δὲ τῆς Ἰουδαίας λαὸς ἐνέμενεν εἰς
τὴν στασιμότητα καὶ εἰς τὰς προλήψεις. Ἐν τῇ Γαλιλαίᾳ ἐγεν-
νήθη ὁ Χριστιανισμός, ἐν τῇ πόλει Ναζαρὲτ ἡλικιώθη ὁ Χρι-
στός· ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ δὲν ἦτο δύνατὸν νὰ γεννηθῇ ἡ ὁ στενοκέφα-
λος φαρισαϊσμὸς καὶ ὁ πυρρωνικὸς σαδδουκαϊσμός, διότι ἡ ἀρχαία
πίστις ἀποκρυσταλλουμένη εἰσήχθη ὑπὸ τῶν Γραμματέων εἰς τὸν
φαῦλον ἔκεινον κύκλον, ἐξ οὗ ἔκτοτε δὲν ἦδυνθη νὰ ἐξέλθῃ.

Ἐπεκράτει μὲν καὶ ἐν τῇ Γαλιλαίᾳ τὸ ἰουδαϊκὸν στοιχεῖον
καὶ οἱ κάτοικοι αὐτῆς συγκατελέγοντο ἐν τῷ περιουσίῳ λαῶ,
ἄλλα πλεῖστοι ἐν αὐτῇ ὑπῆρχον Φοίνικες, Σύροι, Ἀραβεῖς
καὶ Ἑλληνες τὸ γένος. Τὸ Ταλμοῦδ ἐλέγχει αὐτοὺς ὡς φιλέρι-
δας, ἀλλὰ πολλαχοῦ ἐπιμαρτυρεῖ τὸ φιλοπροσήγορον καὶ τὴν
φιλανθρωπίαν αὐτῶν. Ἡσαν μὲν δεισιδαιμονες, ἐκ τῶν Σύρων
τὴν δεισιδαιμονίαν ταύτην παραλαβόντες, ἀλλ' ἀφ' ἑτέρου ἀγνοο-
τὰ ἦθη καὶ τὴν τιμὴν τῶν χρημάτων προτιμῶντες τακτικό-
τατα τοὺς φόρους ἐτέλουν, διὸ ἡ τετραρχία τοῦ Ἀντίπα ἀπέφερεν
αὐτῷ διακόσια κατ' ἔτος τάλαντα, ἥτοι 1,056,000 φράγκα.

Οἱ Γαλιλαῖοι, ἔνεκα τοῦ εὐπροσηγόρου αὐτοῦ ἦθους, τῶν
ἐλευθερωτέρων ἰδεῶν καὶ τῆς μετὰ τῶν Ἐθνικῶν ἐπιμιξίας περι-
εφρονοῦντο ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων καὶ μάλιστα ὑπὸ τῶν ὑπερηφά-
νων Φαρισαίων, οἵτινες ἐθεώρουν αὐτοὺς ἀμαθεῖς, μὴ γινώσκον-
τας τὰς Γραφάς, ἐλλιπεῖς τὴν πίστιν, παροιμιῶδες δὲ παρὰ τοῖς
Φαρισαίοις τούτοις ἦν τὸ «Ἐκ Ναζαρὲτ δύναται τι ἀγαθὸν
εἶναι;» καὶ τὸ «Προφήτης ἐκ τῆς Γαλιλαίας οὐκ ἐγήγερται».·
Ἡ ποδὸς τοὺς Γαλιλαίους αὐτὴ περιφρόνησις φαίνεται ὅτι ἀφορ-
μὴν εἶχε καὶ τὸ τῆς γλώσσης ζήτημα· οἱ Γαλιλαῖοι πολλῷ
πλέον τῶν ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ γλώσσαν συνήθη εἶχον τὴν ἐλληνι-

κήν, τούτου δ' ἔνεκκ πλημμελῶς ώμίλουν τὴν χαλδαικήν ή ἀραιαῖκήν, ἢν οἱ ἐν τῇ Ἰουδαϊκῇ ζηλωταὶ προσεπάθουν ναντιτάξωσιν εἰς τὴν ἐπιδρομὴν τῆς ἑλληνικῆς, καὶ ἐχλευάζοντο διὰ τὴν πλημμελῆ αὐτῶν προφοράν. Γνωστὸν ἐκ τῶν Εὐαγγελίων ὑπάρχει ὅτι ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ ἀρχιερέως ἀνεγνώρισαν τὸν Πέτρον ὡς μαθητὴν τοῦ Ἰησοῦ ἐκ τῆς λαλιᾶς αὐτοῦ καὶ ἀνέκραζον τὸ «Καὶ σὺ ἡσθα μετὰ τοῦ Ἰησοῦ τοῦ Ναζωραίου» καὶ γὰρ ἡ λαλιά σου δῆλόν σε ποιεῖ» ἢ «Ἐπ' ἀληθείας καὶ οὗτος μετ' αὐτοῦ ἦν· καὶ γὰρ Γαλιλαῖος ἐστὶν». Ὁτε δὲ τὴν ἡμέραν τῆς Πεντηκοστῆς οἱ ἀπόστολοι, πνεύματος ἀγίου πλησθέντες, ἥρξαντο λαλεῖν ἐτέρας ις γλώσσαις ἔξισταντο πάντες οἱ παρεστῶτες καὶ ἐθαύμαζον λέγοντες: «Οὐχὶ ἴδού ἄπαντες οὗτοι οἱ λαλοῦντές εἰσι Γαλιλαῖοι; Καὶ πῶς ἡμεῖς ἀκούομεν ἔκαστος τὴν διάλεκτον ἡμῶν ἐν ἡ ἐγεννήθημεν, Πάρθοι καὶ Μῆδοι καὶ Ἐλαμῖται, καὶ οἱ κατοικοῦντες τὴν Μεσοποταμίαν, Ἰουδαίους τε καὶ Καππαδοκίαν, Πόντον καὶ τὴν Ασίαν, Φρυγίαν τε καὶ Παμφυλίαν, Αἴγυπτον καὶ τὰ μέρη τῆς Λιβύης τῆς κατὰ Κυρήνην, καὶ οἱ ἐπιδημοῦντες Ρωμαῖοι, Ἰουδαῖοι τε καὶ προσήλυτοι, Κρῆτες καὶ Ἀραβεῖς, ἀκούομεν λαλούντων ταῖς ἡμετέραις γλώσσαις τὰ μεγαλεῖα τοῦ θεοῦ;» Καταφαίνεται ἐκ τούτων ὅτι οἱ Γαλιλαῖοι ἡγνόουν ἡ τούλαχιστον δὲν ώμίλουν οὐδὲν τῶν ἐν ταῖς πράξεσι τῶν Ἀποστόλων μνημονευομένων γλωσσικῶν ἴδιωμάτων, ἐν αἷς συμπεριλαμβάνεται καὶ ἡ τῶν Ἰουδαίων καὶ προσηλύτων, ἡ ἑβραικὴ τούτεστιν καὶ ἡ ἀραιαῖκη, μόνη δὲ δὲν ἀναφέρεται ἡ τόσον τότε πασίγνωστος ἑλληνική. Οὐδόλως ἄρα τολμηρὸν νὰ συμπεράνωμεν ὅτι ἡ γλῶσσα, ἡς ἐποιοῦντο χρῆσιν οἱ Γαλιλαῖοι, ἡ διάλεκτος ἐν ἡ ἐγεννήθησαν, ἢν ἡ μὴ μνημονευομένη ἑλληνική, ἀφοῦ πᾶσαι αἱ ἄλλαι ἡσαν ἐτεραὶ δι' αὐτούς.

Μέσον τῆς Ἰουδαίας καὶ Γαλιλαίας ἡ Σαμάρεια, ἡς τοὺς κατοίκους τυφλῶς καὶ ἀμειλίκτως οἱ Ἰουδαῖοι ἐμίσουν ἔνεκκ βεβίως τῆς καταγωγῆς αὐτῶν. Ὁτε ὁ Σαλμανασάρ κατέστρεψε τὸ βασίλειον τοῦ Ἰσραὴλ «καὶ ἀπωκισθῇ Ἰσραὴλ ἐπάνωθεν τῆς γῆς αὐτοῦ εἰς Ἀσσυρίους, ἤγαγε βασιλεὺς Ἀσσυρίων ἐκ Βαβυλῶνος τὸν ἐκ Χουθᾶ ἀπὸ Ἀια καὶ ἀπὸ Αἰμάθ καὶ Σεπφαρουατὶν καὶ κατωκίσθησαν ἐν πόλεσι Σαμαρείας ἀντὶ τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ καὶ ἐκληρονόμησαν τὴν Σαμάρειαν» (Βασιλ. Δ'. 23, 24). Ἐκ τούτων πολυπληθέστεροι ἡσαν οἱ ἐκ Χουθᾶ, οἱ δὲ Ἰουδαῖοι, ὡς μαρτυρεῖ ὁ Ἰώσηπος, οὐδόλως ἀναγνωρίζοντες τοὺς Σαμαρείτας ὡς ἀδελφοὺς καὶ ὄμοφύλους ἀπεκάλεσαν αὐτοὺς πάνυ δικαίως Χουθαίους. Ὁπωσδήποτε ὅμως, καίπερ τὸ γένος ἐθνικοί, ἡσπά-

σθησαν τὰς θρησκευτικὰς πεποιθήσεις τῶν ἐν τῇ χώρᾳ ἐναπόλει φιθέντων Ἰσραηλιτῶν καὶ ἀπεδέγθησαν τὴν Πεντάτευχον ὡς θρησκευτικὸν νόμον, ἀλλ' εἰς ταύτην καὶ μόνην περιορισθέντες οὕτε τὰ βιβλία τῶν Προφητῶν, οὕτε τὰς ἀρεστὰς τοῖς Φαρισαῖοις προφορικὰς παραδόσεις ἥθελησαν νὰ παραδεγθῶσι, ἐξ οὐ κινδυνόδεστατοι κίρετικοὶ ἐν Ἱερουσαλήμ ἔθεωροῦντο καὶ ἐμισοῦντο πλέον καὶ αὐτῶν τῶν ἔθνικῶν. Παράδοσις δὲ παρὰ τοῖς Ἰουδαίοις ἐκράτησεν ὅτι ὁ Ἔσδρας καὶ ὁ Ζοροβάθελ ἐπισήμως ἐν ὄνόματι τοῦ Ἱερωβὰ ἀφώρισαν αὐτοὺς καὶ ἀνεθεμάτισαν.

Τὰς σγέσεις τῶν Ἰουδαίων καὶ Σαμαρειτῶν ὄριστικῶς ἔλυσε τὸ ἐπόμενον γεγονός· ὁ Μανασσῆς, ἀδελφὸς τοῦ μεγάλου ιερέως Ἰαδδούα, νυμφευθεὶς τὴν θυγατέρα τοῦ τῆς Σαμαρείας διοικητοῦ, δοξομνής δὲ καὶ φθονῶν τὸν ἀδελφόν, ἐζήτησε καὶ ἔλαβε παρὰ τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου τὴν ἀδειαν τοῦ νὰ κτίσῃ ἐπὶ τοῦ ὅρους Γαριζίν ναόν, οὗ μέγας ιερεὺς γενόμενος συνεκάλεσεν ιερεῖς καὶ Λευίτας, εἰς οὓς ἐπέτρεψε νὰ νυμφευθῶσι ζένας γυναικας. Τὸ μέγα τοῦτο σκάνδαλον ἐκορύφωσε τὴν ἀγανάκτησιν τῶν Ἰουδαίων, ἐπὶ δὲ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ οἱ Φαρισαῖοι ἀπέφευγον καὶ αὐτὸ τὸ ὄνομα τοῦ Σαμαρείτου νὰ προφέρωσιν ὡς ἐνχιές καὶ μόνον ὄσάκις ἥθελον τὴν ἐσχάτην κατὰ τίνος νάποτείνωσιν ὅμερον τοφώνουν τό· Σαμαρείτης εἰ. Ἐν τῇ παραβολῇ τοῦ ἀγαθοῦ Σαμαρείτου εἰς τὴν ἐρώτησιν τοῦ Ἰησοῦ «Τίς τούτων τῶν τριῶν δοκεῖ σοι πλησίον γεγονέναι τοῦ ἐμπεσόντος εἰς τοὺς ληστάς;» ὁ νομικὸς ἀποφεύγων τὸ ὄνομα ὁ Σαμαρείτης ἀπαντᾷ διὰ τῆς περιφράσεως «Οἱ ποιήσας τὸ ἔλεος μετ' αὐτοῦ».

Τοιοῦτοι ἦσαν οἱ κάτοικοι τῶν τριῶν σπουδαιοτέρων διαιρέσεων τῆς Παλαιστίνης, ἦτοι τῆς Ἰουδαίας, τῆς Γαλιλαίας καὶ τῆς Σαμαρείας. Μεγίστη δὲ ὑπῆρξεν ἡ ἐπίδρασις τοῦ ζενικοῦ καὶ μάλιστα τοῦ ἑλληνικοῦ στοιχείου, ὅπερ ἐπεπόλαζεν ίδιᾳ ἐν Γαλιλαίᾳ καὶ Σαμαρείᾳ.

«Ηδη ἀπὸ τῶν χρόνων Ἀλεξάνδρου τοῦ Μεγάλου εἰσέδυσε πολλαχοῦ τῶν χωριών τούτων καὶ σὺν τῷ χρόνῳ ἐπεκράτησεν ἡ ἑλληνικὴ γλώσσα, μετὰ δὲ ταύτης, ὡς ἦτο ἐπόμενον, καὶ αἱ ἑλληνικαὶ ιδέαι καὶ αὐτὴ ἡ ἑλληνικὴ λατρεία. Ἡ ἐπικράτησις τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης ἐν Παλαιστίνῃ τοσούτῳ εὐχερέστερον ἐγένετο, ὅσῳ τὴν χώραν ταύτην περιεστοίχει κύκλος ἑλληνικῶν πόλεων καὶ ίδιᾳ ἡ ἑλληνικωτάτη Δεκάπολις. Οἱ ζηλωταὶ Ἰουδαῖοι βαρέως ἔφερον τὴν ἑλληνικὴν ταύτην ἐπίδρασιν, κατ' αὐτῆς δὲ κατεξανέστησαν οἱ τε Μακκαθαῖοι καὶ κατὰ τὸν πρῶτον πρὸ Χριστοῦ αἰῶνα οἱ Φαρισαῖοι, ἀλλ' ἡ φυσικὴ ἀνάγκη τῶν πραγμάτων ὑπῆρξεν ἴσχυροτέρῃ αὐτῶν. Ἀριστόθουλος ὁ Α' ἐγέ-

νετο φίλος τῶν Ἑλλήνων, πλέον δ' ἔτι αὐτοῦ Ἡρώδης ὁ Μέγας, ὅστις καὶ τὴν Σχμάρειαν μετωνόμασε Σεβαστὴν καὶ ἐλληνικὰ ἔκοψε νομίσματα καὶ ναὸν εἰς τὸν Αὔγουστον ἔκτισεν· ὁ δὲ οὐίος αὐτοῦ Ἡρώδης ὁ Ἀντίπας, ὁ ἐπὶ τῶν χρόνων τοῦ Ἰησοῦ τετράρχης τῆς Γαλιλαίας, λαμπρὰν ιδύσας πρώτευουσαν ἐπὶ τῆς δυτικῆς ὁχθῆς τῆς λίμνης. Γεννηταρέτ καὶ παρὰ τὰς πηγὰς τοῦ Ἐμμακούς, τὴν τε πρωτεύουσαν ταύτην καὶ τὴν λίμνην ἀπασταν πρὸς τιμὴν τοῦ Τιβερίου. Καίσαρος Τιβεριάδης ὄνομασε καὶ πλῆθος ἑθνικῶν καὶ μάλιστα Ἑλλήνων ἐν ταυτῇ κατώκισε· καὶ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Φίλιππος, τετράρχης τῆς Βαταναίας, τῆς Τριχωνίτιδος, τῆς Αύραγιτίδος καὶ τῆς Πανεάδος ἔκτισεν ἀντὶ τοῦ χωρίου Βησθαίδα πόλιν, ἐν ᾧ καὶ ἀπέθανε τῷ 34 ἔτει Μ. Χ., ἀποκαλέσας αὐτὴν Ἰουλιάδην, καὶ τὸ ὄνομα τῆς Πανεάδος εἰς Καισάρειαν (τὴν Φιλίππου) μετέβαλεν.

Ἡ ἐλληνικὴ γλῶσσα ἀπέβη οὕτῳ κατὰ τὸν πρῶτον πρὸ Χριστοῦ αἰῶνα ἡ κοινὴ γλῶσσα, ἡ γλῶσσα τῆς συγχοινωνίας τῶν διαφόρων εθνῶν καθ' ἀπασταν τὴν Πχλαιστίνην καὶ ιδίᾳ ἐν Γαλιλαίᾳ, καίτοι οἱ Φαρισαῖοι, ἀπεγχωνόμενοι τὴν γλῶσσαν ταύτην ἀνέγραψαν ἐν τινὶ τῶν Ταλμοῦδō̄τι: «Ο τὴν ἐλληνικὴν τὸν οἶον αὐτοῦ διδάσκων ἐπικατάρατος ἐφ' ὅσον καὶ ὁ τρέφων χοίρους». Καὶ ὅμως ὁ ἐκ τῶν ἐπιφανεστάτων κατὰ τὸν πρῶτον αἰῶνα νομοδιδασκάλων Γαμαλιὴλ εἰδημονέστατος ἦν τῆς ἐλληνικῆς, καὶ ἐν αὐτῇ δὲ τῇ Μιονᾶ ὑπεισέδυσαν πλεισται ἐλληνικαὶ λέξεις, οἷον ἀσθενής, λησταί, πίναξ καὶ λοιπαί, δι' ἔβραικῶν ἀντιγραφεῖσαι γραμμάτων. Ἐκολακεύοντο βεβαίως οἱ Ἰουδαῖοι ὁσάκις ἀπέτεινε τις πρὸς αὐτοὺς τὸν λόγον τῇ ἔβραιδι ἢ μᾶλλον τῇ συριακῇ ἢ ἀραμαϊκῇ διαλέκτῳ χρώμενος, ἀλλ' ἐγνώριζον μᾶλλον ἵσως τὴν ἐλληνικὴν ἢ τὴν ιδίαν αὐτῶν γλῶσσαν. Τεκμήριον τούτου τὰ κατὰ τὴν Πεντηκοστὴν γενέμενα, περὶ ὃν ἀνωτέρῳ εἴπομεν· τεκμήριον ἐπίσης ὅτι πάντες, ὡς ἐκ τῶν Εὐαγγελίων ἔξαγεται, ἀνεγίνωσκον προγείρως καὶ εὐχερῶς τὰς ἐπὶ τῶν νομισμάτων ἐλληνικὰς ἐπιγραφάς. «Τίνος ἡ εἰκὼν αὗτη καὶ ἡ ἐπιγραφή;» ἐρωτᾷ ὁ Ἰησοῦς ἐπιδεικνύων τὸ προσαγθὲν αὐτῷ δηνάριον καὶ πάντες ἀπαντῶσιν αὐτῷ ἀδιστάκτως «Καίσαρος»· γνωστὸν δὲ ὑπάρχει ὅτι τὰ ὑπὸ τοῦ Ἀντίπα κοπέντα κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Ἰησοῦ νομίσματα ἔφερον ἐλληνικὰς ἐπιγραφὰς ἀνευ χαλδεϊκῆς ἢ ἀραμαϊκῆς μεταφράσεως. Τεκμήριον ὅτε οὐ μόνον ἐν τῇ κοινῇ γέγενει ἀλλὰ καὶ ἐν τισὶ τῶν συναγωγῶν αὐτῆς ταύτης τῆς Ιερουσαλήμ, οἷον ἐν τῇ τῶν Λιβερτίνων καὶ Κυρηναίων καὶ Ἀλεξανδρέων καὶ τῶν ἀπὸ Κιλικίας καὶ Ἀσίας ὃ τε νόμος ἐδιδάσκετο καὶ αἱ συζητήσεις ἐλληνιστὶ ἐγίνονται.

Ἐντεῦθεν θετικῶς δύναται τις νὰ συμπεράνῃ ὅτι ὁ Ἰησοῦς οὐ μόνον τὴν ἑλληνικὴν ώμίλει, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ γλώσσῃ ταύτη ἐκήρυξε καὶ ἐδίδασκε, τούλαχιστον ἐν τῇ Γαλιλαίᾳ καὶ μάλιστα ἐν τῇ συνήθει αὐτοῦ διαμονῆ, ἐν τῇ κώμῃ Καρπεναούμ η Καφάρ Ναούμ. Ἡ κώμη αὕτη, εἰς ᾧ σην κειμένη ἀπόστασιν ἀπὸ Καισαρείας τῆς Φιλίππου ΒΑ', ἀπὸ τῆς Ναοῦ ΝΔ', ἀπὸ τῆς Τύρου καὶ Σιδῶνος ΒΔ', καὶ ἀπὸ τῶν Γαδάρων ΝΑ', καὶ ἐπὶ τῆς ἀπὸ Αἰγύπτου εἰς Συρίαν καὶ ἀπὸ Ἱερουσαλήμ εἰς Δαμασκὸν μεγάλης ὁδοῦ, ἐπίκαιρον εἶχε γεωγραφικὴν θέσιν, διὸ καὶ σπουδαῖον εἶχε τελωνεῖον καὶ ρωμαϊκὴν φρουρὰν ὑπὸ ἐκατοντάρχου διοικουμένην (Ματθ. Θ', 9. Λουκ. Ζ', 2). Καὶ ως ἐκ τῆς ἐπικαίρου ἄρα θέσεως αὐτῆς καὶ ως ἐκ τοῦ τελωνείου καὶ τῆς ρωμαϊκῆς φρουρᾶς καὶ ως ἐκ τῆς δι' αὐτῆς διαβάσεως τῶν πεζοπορούντων ἡ κοινὴ ἐν αὐτῇ γλώσσα ἦν ἡ Ἑλληνικὴ. Ὁ Ἰησοῦς συχνὰς ἐκ Καπερναούμ ἐποιεῖτο ἐκδρομάς, μίαν δὲ τοιαύτην ἀναφέρει ὁ Εὐαγγελιστής Μάρκος (Ζ' 21-37) εἰς τὰ μεθόρια Τύρου, ὅθεν ἔξελθων ἦλθε διὰ Σιδῶνος πρὸς τὴν θάλασσαν τῆς Γαλιλαίας ἡ Τιβεριάδα λίμνην ἀνὰ μέσον τῶν ὁρέων Δεκαπόλεως· ἀλλ' ἐν πάσαις ταύταις ταῖς χώραις, ἀς διῆλθεν, ἡ χαλδαϊκὴ ἡ ἀραμαϊκὴ ἦν ἀγνωστος, γλώσσα δὲ ὄμιλουμένη ἦν μόνη ἡ ἑλληνικὴ, ἑλληνιστὶ δὲ βεβαίως συνωμίλησε μετὰ τῆς ἑλληνίδος ἐκείνης, τῆς Συραφοίνισσης τὸ γένος, ἥτις ἐλθοῦσα παρεκάλει αὐτὸν ἵνα τὸ δαιμόνιον ἐκβάλῃ ἐκ τῆς θυγατρὸς αὐτῆς, ἐκτὸς μόνον ἀν ὑποθέσωμεν ὅτι ὁ Ἰησοῦς κατὰ τὰς ἐκδρομάς ταύτας συνωδεύετο ὑπὸ ἐρμηνέων ἥτις οἱ εἰς αὐτὸν προσεργόμενοι "Ελληνες καὶ Συραφοίνικες παρελάμβανον μεθ ἑαυτῶν ἐρμηνεῖς.

"Οτε δὲ ὁ Ἰησοῦς μεσούστης τῆς ἑορτῆς ἀνέβη εἰς Ἱεροσόλυμα καὶ ἐδίδασκεν εἰς τὸ ιερὸν ἐν χαλδαϊκῇ ἡ ἀραμαϊκὴ γλώσση, οἱ Ιουδαῖοι, λέγει ὁ Εὐαγγελιστής Ἰωάννης (Ζ', 15), ἐθαύμαζον λέγοντες: «Πῶς οὗτος γράμματα οἶδε μη μεμαθηκώς». Ὁ θαυμασμὸς οὗτος προήρχετο βεβαίως ἐκ τῆς κρατούσσης παρὰ τοῖς Ιουδαίοις περὶ τῶν Γαλιλαίων ἰδέας ὅτι, καθὸ ἑλληνίζοντες τὴν φωνὴν καὶ παραμελοῦντες τὴν ἐκμάθησιν τῆς ἀραμαϊκῆς, ἦν πλημμελέστατα ώμίλουν, δὲν ἐγίνωσκον τὰς Γραφὰς ἡ τὰ γράμματα. "Οτι δ' οὕτως ἔχει καὶ ὅτι τὸν Ἰησοῦν ἑλληνίζοντα καὶ τοὺς "Ελληνας μόνον διδάσκειν ἴκανὸν ἐθεώρουν ἐμφαίνεται ἐκ τῶν εὐθὺς κατωτέρω ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ Εὐαγγελιστοῦ ἀναγραφομένων (Ζ' 33-35). "Οτε ὁ Ἰησοῦς εἶπε τοῖς Ιουδαίοις: «Ἐὰν μικρὸν μεθ ὑμῶν εἴμι ζητήσατέ με καὶ οὐχ εύρήσετε», οὗτοι, λέγει ὁ Εὐαγγελιστής, εἶπον πρὸς ἑαυτούς: «Πῶς οὗτος μέλλει πορεύεσθαι ὅτι οὐχ εύρήσομεν αὐτόν; Μὴ εἰς τὴν διασπορὰν τῶν

"Ελλήνων μέλλει πορεύεσθαι καὶ διδάσκειν τοὺς "Ελλήνας;" Άλλ' ὅπως θεωρῆται ὁ Ἰησοῦς ως διδάξων τοὺς "Ελληνας" ή καὶ τοὺς παρ' Ἐλλησι διεσπαρμένους Ἰουδαίους (ώς ἐρμηνεύουσι τινες), οἵτινες ὅμως οὐδὲν αὐταῖς ταῖς συναγωγαῖς αὐτῶν ώμίλουν ἀλληγ γλῶσσαν πλὴν τῆς ἑλληνικῆς, ἐγινώσκετο πάντως ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων ως ἑλληνίζων τὴν φωνὴν.

Οὐ μόνον δὲ αὐτὸς τὴν φωνὴν ἑλληνίζων ἦν, ἀλλὰ καὶ βλέπων πανταχοῦ τὴν ἑλληνικὴν διαδεδομένην εἶχε τὴν πεποιθησιν ὅτι τὸ κήρυγμα αὐτοῦ διὰ μόνης τῆς γλῶσσης ταύτης θὰ κατέκτα τὴν ἀνθρωπότητα. Τρεχνώτατα τοῦτο ἐπιμαρτυρεῖ ὁ Εὐαγγελιστής Ἰωάννης. "Ἐλληνες, λέγει (ΙΒ', 20-26), ἐκ τῶν ἀναβαίνοντων ἵνα προσκυνήσωσιν ἐν τῇ ἑορτῇ, προσελθόντες Φιλίππωντῷ ἀπὸ Βηστιοὶ τῆς Γαλιλαίας, ἔζητησαν νὰ ἴδωσι τὸν Ἰησοῦν, ὃ δὲ Φιλίππος, ἀνακοινώσας τοῦτο καὶ τῷ Ἀνδρέᾳ, ἔξεφρασε μετ' αὐτοῦ τὴν ἐπιθυμίαν ταύτην τῶν Ἑλλήνων εἰς τὸν Ἰησοῦν, ὅστις ἐν ἐνθέω γαρ ἡ ἀνέκραζεν: «Ἐλέηλυθεν ἡ ὥρα ἵνα δοξασθῇ ὁ μίδος τοῦ ἀνθρώπου». Ή φράσις «ἐκ τῶν ἀναβαίνοντων ἵνα προσκυνήσωσιν ἐν τῇ ἑορτῇ» παρέσχεν εἰς τινας ἀφορμὴν ὅπως ὑποστηρίξωσιν ὅτι οἱ οὐτωσὶ δὲ καλούμενοι "Ἐλληνες δὲν ἦσαν τοιοῦτοι τὸ γένος, ἀλλ' ἐκ τῶν παρ' Ἐλλησι διεσπαρμένων Ἰουδαίων, οἵτινες ἐπομένως ἐγίνωσκον καὶ ώμίλουν τὴν συρογχαλδαικήν. Ἀλλὰ καν τέ παραδεγμῶμεν ὅτι ἦσαν Ἰουδαῖοι τῆς παρ' Ἐλλησι διασπορᾶς, βεβαίως καὶ οὐτοι οὐδεμίαν ἀλληγ γλῶσσαν ώμίλουν πλὴν τῆς ἑλληνικῆς, ως ἔξαγεται ἐκ τε τῶν πράξεων τῶν Ἀποστόλων καὶ ἐκ τῶν Ἰουδαίων ἱστορικῶν Φίλωνος καὶ Ἰωσήπου.

Καὶ ἐν αὐτῇ δὲ ταύτῃ τῇ Ἱερουσαλήμ, καίτοι οἱ ζηλωταὶ εἰς τὰς πρὸς ἀλλήλους σχέσεις εκ πατριωτικῆς ἐπιτηδεύσεως ώμίλουν τὴν ἀραμαϊκὴν καὶ οἱ Φαρισαῖοι διὰ παντὸς τρόπου ἐνέπνεον τὸ μίσος πρὸς τε τὴν ἐπίσημον λατινικὴν καὶ πρὸς τὴν κατακτήσασαν τοὺς λαοὺς τῆς Συρίας καὶ Φοινίκης καὶ Παλαιστίνης ἑλληνικήν, οὐγ̄ ἦττον ἡ ἑλληνικὴ ἦν ἡ γλῶσσα τῶν Σαδδουκαίων καὶ τῆς ἀριστοκρατίας, ὃν πλειστοι γνωστοὶ ὅλως τὴν ἀραμαϊκὴν ἢ συρογχαλδαικήν. Ἔναργῶς τοῦτο ἀποδεικνύεται ἐκ τῶν κατὰ τὴν Σταύρωσιν τοῦ Ἰησοῦ γενομένων. Βεβαίως ὁ ωμαίος Πιλάτος δὲν ώμιλει τὴν ἀραμαϊκήν, οἱ δὲ μακροὶ αὐτοῦ διάλογοι μετά τε τοῦ Ἰησοῦ καὶ μετὰ τῶν ἀργιερέων καὶ πρεσβυτέρων ἐγίνοντο εἰς γλῶσσαν ἐπίσης γνωστὴν καὶ κοινὴν εἰς τε ἐκείνον καὶ εἰς τούτους· ἀλλὰ τὴν μὲν λατινικὴν οἱ Ἰουδαῖοι οὐδέποτε ώμίλουν οὔτε καὶ κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ ἰουδαϊκοῦ πολέμου, καθὰ ρητῶς ὁ Ἰώσηπος μαρτυρεῖ οὐδαμῶς δὲ δύναται νὰ ὑπο-

στηριγθῆ ἡ ἀμάρτυρος καὶ παρὰ τὴν σαφῆ ἔννοιαν τῶν Εὐαγγελικῶν γνώμη ὅτι ἡ μεταξὺ τῶν ἀρχιερέων καὶ τοῦ Πιλάτου δικαινικὴ συζήτησις καὶ ἡ φιλοσοφικωτέρα ἐκείνη μεταξὺ Ἰησοῦ καὶ Πιλάτου (Ἴωάν. ΙΗ', 33-38) ἐγένετο δι' ἑρμηνέως. Ποιὰ δὲ ἦτο ἡ γλῶσσα, δι' ἣς συνενοοῦντο Ῥωμαῖοι καὶ Ιουδαῖοι καὶ οἱ ἄλλοι ἐν τῇ Παλαιστίνῃ λαοὶ δεικνύει ἡ ἐν τῷ σταυρῷ τοῦ Ἰησοῦ γράμμασιν ἑλληνικοῖς καὶ ρωμαϊκοῖς καὶ ἑβραικοῖς ἐπιγραφὴ περὶ τοῦ αἵτιον τῆς καταδίκης αὐτοῦ. Καὶ ἡ μὲν λατινικὴ ἦν ἡ γλῶσσα τῶν κατακτητῶν, ἡ ἐπίστημος μὲν ἀγνωστος ὅμως εἰς πάντας, πλὴν τοῦ κεντυρίωνος καὶ τῶν περὶ αὐτὸν στρατιωτῶν, ἡ δὲ ἑβραικὴ — ἡ ἀραμαϊκὴ δηλαδή, — ἡ δὲ τῶν κατακτηθέντων γλῶσσα, ἥν ὅμως ἀτελέστατα οἱ πλεῖστοι ἐγίνωσκον καὶ τινες δὲ παντελῶς αὐτὴν ἤγνοσυν, ὡς ἀποδεικνύεται ἐκ τοῦ ἐπεισοδίου ἐκείνου, καθ' ὃ τοῦ Ἰησοῦ ἐν ἀραμαϊκῇ γλώσσῃ ἀναχράξαντος «Ἡλι, Ἡλι, λαμὰ σαβαγθανί», τινὲς τῶν παρεστώτων ἀκούσαντες ἔλεγον: «Ἴ δ ε, Ἡ λ ι α ν φ ω ν ε ᾶ». Τούτου ἔνεκα ἦτο ἀνάγκη ὅπως ἡ ἐπιγραφὴ ὑπάρχῃ καὶ ἐν τῇ γλώσσῃ ἐκείνῃ, ἵτις ἦτο κοινὴ εἰς τε τοὺς ἀρχοντας καὶ εἰς τοὺς ὄργομένους. Ἀλλως δὲ γινώσκομεν ἐκ τοῦ Ἰωσήπου ὅτι πάντα τὰ ρωμαϊκὰ διατάγματα ἐν ταῖς πόλεσι τῆς Συρίας, Φοινίκης καὶ Παλαιστίνης, ἦσαν πάντοτε συντεταγμένα ἑλληνιστὶ καὶ λατινιστί.

Πλεῖστα ἄλλα τεκμήρια δύναται τις νὰ περισυλλέξῃ περὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου ἐκ τε τῶν Εὐαγγελίων καὶ ἐκ τῶν Πράξεων τῶν Ἀποστόλων καὶ ἐκ τοῦ Ἰωσήπου. Ἄλλ' ίκανῶς ἦδη τὴν ξενίαν τοῦ «Ἐθνικοῦ Ἡμερολογίου» κατεγράσθην καὶ τοὺς ἀναγνώστας αὐτοῦ παρεβάρυνα.

ΣΤΑΥΡΟΣ Ι. ΒΟΥΤΥΡΑΣ

Γιὰ τοὺς γέρους

ΟΤΑΝ καμιὰ γερόντισσα ἡ γέρος
μὲ ἄσπρα όόδα γάμου στεφανώνεται,
στὴν νυμφικὴν παστάδα των ὁ Ἔρως
μὲ τὴν σκιὰ τοῦ Χάρου ἀνταμώνεται.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΣΟΥΡΗΣ